THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspap in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—62 213
Winnipeg — Manitoba

די אנטי-קירכלאכע אויסברוכן אין שפאניע

פאר הונדערטער און הונדערטער יאָרן האָט די פינסטערע מאכט פון דער קאַטוילישער קירך געדריקט דאָס שפאנישע פאָלק פיזיש און גייסטיק, און האָט אויסגעזויגן דעם לעצטן טראָפּן בלוט פונ'ם פאַראַרימטן שפאנישן פאָלק, די קירך, בשותפות מיט דער קרוין, האָט געהאַלטן דאָס פאָלק אין פינסטערניש און שקלאַפעריי. האָט דאָס אמאָל בליענדיקע לאַנד דערפירט צו א מצב פון צעפאַלונג און האָט אליין געלעבט פון דער פעטקייט פונ'ם לאַנד, בעת דאָס פאָלק איז אויסגעגאַנגען פון הונגער.

אין משך פון די לעצטע דורות איז די מאכט פון דער קירך אין א גרויסער מאָס געבראָכן געוואָרן כמעט אין אַלע אייראָפּייאישע לענדער. — אָבער נים אין שפאניע. שפאניע איז פאַרבליבן דאָס קאַטוילישסטע לאַנד אין אייראָפּע. און דאָס לאַנד איז געווען בפועל־ממש שוואַרץ פון די גלחים, מאָנאַכן און נאָנעס. און איז געווען פול מיט קירכן, מאָנאַסטירן און רייכע קאַטוילישע אינסטיטוציעס מיט ריזיקע פאַרמעגנס פון לאַנד, גאָלד, זילבער און מייערע חפצים.

דורות און דורות האָט דאָס שפאנישע פאָלק געטראָגן די שווערע לאַסט אויף זיינע פלייצעס געדולדיק, האָט געקושט די הענט פון די גלחים און האָט נים געוואגט קיין קאָפּ אויפהויבן.

אָבער אָט האָט דאָס פאָלק דערוואַכט און האָט אַראָפּגעוואָרפן פון זיך די קייטן פון דער מאָנאַרכיע. און עס איז געווען גאַנץ נאַטירלעך. אז דערפילנדיק מיטאמאָל די אייגענע כחות. זאָל דאָס פאָלק אויסגיסן זיין אָנזאַמלטן צאָרן אויף דער קירך וואָס האָט אים אזוי לאַנג געהאַלטן אין שקלאַפעריי און האָט געזאַמלט רייכטימער אויפ'ן חשבון פון א פאַרהונגערטן פאָלק.

דאָס פאָלק האָט דערפילט אז עס קאָן זיך נים באַפרייען פון שקלאַפעריי אזוי לאַנג ווי די מאכט פון דער קירך אין לאַנד איז נים געבראָכן. וואָלט די נייע רעפּובליקאַנישע רעגירונג בעסער פאַרשטאַנען די שטימונג פונ'ם פאָלק. וואָלט זי נים באַנוגנט זיך מיט בלויז אַן אָפיציעלער דעקלאַראַציע וועגן דער אָפּטיילונג פון דער קירך פון דער מלוכה, איבערלאָזנדיק דער קירך ווייל אין אירע הענט אירע אָנגערויבטע רייכטימער און איר פרייהייט. וואָס האָט געשטאָכן די אויגן פונ'ם צאָרנדיקן פאָלק. וואָלט די רעפּובליקאַנער רעגירונג גלייך אליין אָנגענומען רעפאָרמיווע מיטלען קעגן דער קירך, און אזוי באַפעסטיקט זיך קעגן דער געפאַר פון א קאָנטר־אַטאַקע מצד דער קירך, וואָלט עס נים געקומען צו די איצטיקע פאַנראָמען אויף די קירכן און די קירכלאכע אינסטיטוציעס.

די רעפּובליקאַנער רעגירונג אָבער, איבעררעשט פונ'ם דערפאָלג פון דער רעוואָלוציע אָן בלוט פאַרגיסונג, האָט אונטערגעשאַצט די שטימונג פונ'ם פאָלק, און זי האָט געמאַכט דעם טעות צו מיינען, אז דאָס פאָלק וועט זיצן רואיק און וואַרטן אין הונגעריין. ביז עס וועלן זיך צוזאַמענקלייבן די געזעלאַך דערוויילטע פאַרטרעטער פון פאָלק און וועלן באַשליסן, צי די רעגירונג אין לאַנד זאָל פאַרבלייבן א רעפּובליקאַנער אָדער א מאָנאַרכיסטישע; צי די קירך זאָל פאַרבלייבן ביי אירע רייכטימער און מאַכט, צי נים און א. וו.

די שפאנישע רעפּובליקאַנער רעגירונג האָט קאָנטיק געמאַכט דעם זעלבן פעלער וואָס די פראַנצויזישע רעגירונג פון קערענסקי האָט געמאַכט בעת דער רוסישער רעוואָלוציע. און, אויב זי זאָל ווייטער גיין מיט דעם זעלבן גאַנג, קאָן זי אויך באַצאָלן דעם זעלבן פרייז פאַר אירע פעלערן.

בעת א רעוואָלוציע וויל א פאָלק זעען מיט די אויגן און זיין זיכער מיט די רעזולטאַטן פון דער רעוואָלוציע. עס וויל נים ריסקירן און האָט נים קיין געדולד צו וואַרטן. דער איינציקער וועג ווי צו האַלטן די מאַכט אין אָרדענונג איז צו לאָזן זיי געניסן פון די פרוכט פון זייער זיג.

די נייע רעפּובליקאַנישע רעגירונג פון שפאניע האָט געוואָלט זיין צו דעמאָקראַטיש. וואָס איז גוט אין פרידלאַכער צייט, אָבער נים אינ'ם מאָמענט פון דער רעוואָלוציע. זי האָט געלאָזט די מאָנאַרכיסטן אָנצופירן פריי זייערע אינטריגעס מיט דער הילף פון דער. נאָך אַלמעכטיקער קירך, שטעלנדיק אזוי אין געפאַר איר אייגענע עקזיסטענץ. האָט דאָס פאָלק אָבער געמוזט געפינען אין אויסגאַנג צום אָנגעזאַמלטן צאָרן. און דער אויסברוך איז געקומען

די פראַוויזיאָנעלע רעגירונג איז איצט אליין אפשר אין געפאַר פון אָפּגעשווינקט ווערן. אויב זי וועט זיך נים בויגן פאַר'ן ווילן פונ'ם פאָלק.

* * * * *

די אלטע גאַסן פון די שפאנישע שטעט האָבן געזעען אזעלכע בילדער, ווי מענשן לויפן אין א טויט־שרעק איבער די גאַסן און זוכן א באַהעלטעניש פון אן אויפגערעגטן המון. וואָס דאַרשט נאָך בלוט.

זיי האָבן געזעען א סך שוידערלאַכע בילדער פון פאָגראָמען און מאָרד אָבער די פאָגראָמירטע, געמאַרדעטע און געפייניקטע זיינען געווען אידן און אפיקורסים. אָדער מאַראַנען. און אָנגעפירט מיט די בלוטדאַרשטיקע המונ'ם זיינען געווען גלחים און מאָנאַכן אין שוואַרצע מאַנטלען.

און היינט לויפן טויזנטער מאָנאַכן און גלחים אין טויט־שרעק פאַר'ן צאָרן פונ'ם פאָלק. און זיי זוכן באַהעלטענישן פון א המון וואָס דאַרשט נאָך זייער בלוט. און זיי וואַרפן פון זיך אַראָפּ די שוואַרצע מאַנטלען און טוען זיך אָן אין צייוולע קליידער. מען זאָל זיי נים דערקאָנען.

און שטיינער פליען אין די פענסטער פון די קירכן און די קאַטוילישע אינסטיטוציעס. און דער פאָקעל פון אונטערצינדער ווערט צוגעלייגט צו די פעסטונגען פון דער קירכלאכער מאכט. וואָס האָט הונדערטער יאָרן פאָגראָמירט און געברענט מענשלאכע לייבער, קרבנות צו א כלומר־שטדיקן גאָט פון ליבע . . .

ווער עס זייט ווינט, שניידט שטורעמווינט. די שפאנישע קירך האָט כשר פאַרדינט איר גורל.

עס פעלט "א לעפל"

"מיר וועלן קומען צום ציוניסטישן קאָנגרעס צוגעגרייט איבערצוגעבן די ציוניסטישע פירערשאַפט. מיר זיינען נים צופרידן מיט דעם אז אַ סאַקאַלאָוו זאָל פאַרנעמען ווייצמאַנס פלאַץ, ווייל ער איז אויך פאַראַנטוואָרט־לאַך פאַר דעם דורכפאַל פון דער צוויניסטישער אַדמיניסטראַציע. מיר ווילן נים קיין קאַלעגיע פון־ציוניסטישע פירער. נאָר א מוטיקע פולשטענדיקע אָר־דענונג".

נאָכ'ן טאָן פון זעלבסט זיכערקייט און בראַוואַדע קאָן מען גלייך דער־קענען, צו וועמען אָט די ווערטער באַלאַנגען. איר מאַכט נים קיין טעות: דאָס זיינען רעוויזיאָניסטישע ווערטער. און זיי זיינען אַרויסגענומען געוואָרן פון אן ארטיקל אין דער לאַנדאָנער רעוויזיאָניסטישער ציטונג "אונזער וועג"

ווי איר זעט, איז פון דער רעוויזיאָניסטישער זייט קיין מניעה נים. פון זייערמוועגן איז די זאַרג פאַר דעם ווער עס זאָל פאַרנעמען דר. ווייצמאַנס פלאַץ נאָר קיין זאָרג נים. דער ענטפער אויף דער פראַגע ליגט אויבנאויף: זשאַבאָטינסקי!

עס קאָן זיין, אז דר איבערוועגנדיקסטע מערהייט פונ'ם קאָנגרעס וועט נים איינשטימען מיט דער דאָזיקער מיינונג . . . אָבער די עטלאַכע רעוויזיאָ־ניסטן ווילן דערפון נים וויסן. — זיי זיינען גרייט איבערצונעמען די פירער־שאַפט.

די קאַשע איז דאָ, און דער אפעטיט איז דאָ אוואַדע. עס פעלט בלויז א לעפל. און כאַפּן מיט די הוילע הענט לאָזט מען נים . . .

אָבער זאָל מען נים לאָזן. — די רעוויזיאָניסטן זיינען זיכער, אז זיי קאָנען פאַרט כאַפּן, און — זיי "קומען צום ציוניסטישן קאָנגרעס צוגעגרייט איבערצונעמען די ציוניסטישע פירערשאַפט".

זוי לעבן די ארגענטינער אידן אין די "שלעכטע צייטן"

א שלום אש פייערונג מיט שטערונגען. — קריזיס און ארבעטסלאָזיקייט. — א צרה מיט אידישע אימיגראַנטן וואָס האָבן געפאָדערט מען זאָל זיי שיקן "אהיים". — דער קריזיס אין די אידישע הילפס אינסטיטוציעס. — שלעכטע צייטן. — מען בלייבט פאַסיוו צו די הילף רופן פון אויסלאַנד. — דריי איד. טעאַטערס אין בוענאָס איירעס

א ברייוו פון בוענאָס איירעס (ספּעציעל פאַר ד. א. וו. דורך "איטא")

פון א. ל. שוסהיים

מיטן אנהויב פון הערבסט, וועלכער הויבט זיך אָן ביי אונז אין דעם זעלבן דאַטום ווען אין די צפון לענדער הויבט זיך אָן דער פרילינג, נעמט ביי אונז שטאַרקער קלאַפּן דער רבק פון געזעל־שאַפטלאַך קולטורעלן לעבן. אין זומער איז יעדער געזעלשאַפטלאַכער אינציאַ־טיוו אַפּהייַנגיק דערפון, ווי וועט מען טרעפן אויף א קילן אָוונט. גראָד האָבן מיר האייאר די לעצטע זומער טעג גע־האַט הייסע, אַפּט ביז 37 גראַד אין שאָטן. ס'איז שווער צו פאַרלאַנגען פון שוויצנדיקע מענשן, זיי זאָלן זיך נאָך היצן וועגן כלל ענינים, פאַרזאַמלונגען, אונטערנעמונגען, בענעפיט־פאַרשטעלונ־גען פאַר ארימע אקטיאָרן, זיינען אָפּ־הייַנגיק דערפון, ווי וועט זיין א קילער אָוונט. וואָרים, אויב נים קיין קילער אָוונט, וועט איר נים פאַרנאַרן אויף קיין פאַרזאַמלונג אָדער פאַרשטעלונג קיין טויבע קאַץ.

די פייערונג פון שלום אש'ם פופּציק יאָריקן יובילעאום, וועלכן עס האָט אראַנ־זשירט דער היגער "ח. ד. נאַמבערג שריי־בער פאַראיין" האָט געהאַט דאָס דאָזיקע מעטראָלאָגישע גלק. ס'איז געווען קיל און אן עולם פון עטלאַכע הונדערט מענער און פרויען, וואָס איז געקומען צו דער פייערונג, האָט באַוויזן ווי פאָפּולער עס איז דאָ דער גרויסער אידישער ראַמאַנס־אן דראַמאַטורג.

אש'ם פאָפּולאַריטעט איז אָבער ווייזט אויס נים געפעלן געוואָרן די היגע אידישע קאָמוניסטן, וועלכע זיינען געקומען שטע־רען די פייערונג, מאַכנדיק א טומל און צעוואַרפנדיק ספּעציעל געדרוקטע אויפ־רופן קעגן אש'ן דעם "פאַשיסטן" און קעגן דעם וועלט פאַשיזם (מיט דער איצ־טיקער ארגענטינער רעגירונג בתוכם) בכ־לל. מען האָט אָבער די קליינע גרופּע באַלד באַרואיקט און די פייערונג איז דורכגע־פירט געוואָרן ביז צום סוף.

דאָס קומען אויף א ליטעראַרישער פיי־ערונג מיט פּאָליטישע מאַניפעסטאַציעס איז אַנ אן אויסדרוק פון דער פּאָליטיש־סאָציאַלער גערוועזיטעט, וועלכע הערשט דאָ ביי א גרויסן טייל פון די ארבעטער מאַסן און פון וועלכע די אידישע ארבע־טער בילדן נים קיין אויסנאַם. דער עקאָ־נאָמישער קריזיס אין לאַנד פאַרקלענערט זיך נים, די ארבעטסלאָזיקייט וואַקסט גרויסע מאַסן ארבעטער וועלכע האָבן גע־וואַרט אויפן אָנהויב פון דעם סעזאָן (ווי למשל די קאָנסעפקציע שניידער פון מע־נער און דאַמען בראַנזשע), זיינען גע־בליבן אָן ארבעט. און די. וואָס באַקומען א ביסל ארבעט ביי די סוחרים, ארבעטן פאַר נידעריקערע פרייזן, ווי די וואָס זיי־נען פאַראיאַרן באַטראַכט געוואָרן פאַר אומדערטרעלאַך. דערצו דער פאָליטישער דריק פון דער פראַוויזיאָנאַרישער רעגירונג, דער ארעסט פון א סך ארבעטער, די שלי־סונג פון ארבעטער אָרגאַניזאַציעס און די כמעט פולשטענדיקע אָפּשאַפונג פון פאַר־זאַמלונגס רעכט ביי די ארבעטער — אָט שטימונג פון פאַרביטערונג וועט, ווי צו האַלטן די מאַכט אין אָרדענונג איז צו לאָזן זיי געניסן פון די פרוכט פון זייער זיג.

די נייע רעפּובליקאַנישע רעגירונג פון שפאניע האָט געוואָלט זיין צו דעמאָקראַטיש. וואָס איז גוט אין פרידלאַכער צייט, אָבער נים אינ'ם מאָ־מענט פון דער רעוואָלוציע. זי האָט געלאָזט די מאָנאַרכיסטן אָנצופירן פריי זייערע אינטריגעס מיט דער הילף פון דער. נאָך אַלמעכטיקער קירך, שטעלנ־דיק אזוי אין געפאַר איר אייגענע עקזיסטענץ. האָט דאָס פאָלק אָבער געמוזט געפינען אין אויסגאַנג צום אָנגעזאַמלטן צאָרן. און דער אויסברוך איז געקומען

די פראַוויזיאָנעלע רעגירונג איז איצט אליין אפשר אין געפאַר פון אָפּגעשווינקט ווערן. אויב זי וועט זיך נים בויגן פאַר'ן ווילן פונ'ם פאָלק.

* * * * *

די אלטע גאַסן פון די שפאנישע שטעט האָבן געזעען אזעלכע בילדער, ווי מענשן לויפן אין א טויט־שרעק איבער די גאַסן און זוכן א באַהעלטעניש פון אן אויפגערעגטן המון. וואָס דאַרשט נאָך בלוט.

זיי האָבן געזעען א סך שוידערלאַכע בילדער פון פאָגראָמען און מאָרד אָבער די פאָגראָמירטע, געמאַרדעטע און געפייניקטע זיינען געווען אידן און אפיקורסים. אָדער מאַראַנען. און אָנגעפירט מיט די בלוטדאַרשטי־קע המונ'ם זיינען גלחים און מאָנאַכן אין שוואַרצע מאַנטלען.

און היינט לויפן טויזנטער מאָנאַכן און גלחים אין טויט־שרעק פאַר'ן צאָרן פונ'ם פאָלק. און זיי זוכן באַהעלטענישן פון א המון וואָס דאַרשט נאָך זייער בלוט. און זיי וואַרפן פון זיך אַראָפּ די שוואַרצע מאַנטלען און טוען זיך אָן אין צייוולע קליידער. מען זאָל זיי נים דערקאָנען.

אן שטיינער פליען אין די פענסטער פון די קירכן און די קאַטוילישע אינסטיטוציעס. און דער פאָקעל פון אונטערצינדער ווערט צוגעלייגט צו די פעסטונגען פון דער קירכלאכער מאכט. וואָס האָט הונדערטער יאָרן פאָגראָמירט און געברענט מענשלאכע לייבער, קרבנות צו א כלומר־שטדיקן גאָט פון ליבע . . .

ווער עס זייט ווינט, שניידט שטורעמווינט. די שפאנישע קירך האָט כשר פאַרדינט איר גורל.

עס פעלט "א לעפל"

"מיר וועלן קומען צום ציוניסטישן קאָנגרעס צוגעגרייט איבערצוגעבן מען די ציוניסטישע פירערשאַפט. מיר זיינען נים צופרידן מיט דעם אז אַ סאַ־קאַלאָוו זאָל פאַרנעמען ווייצמאַנס פלאַץ, ווייל ער איז אויך פאַראַנטוואָרט־לאַך פאַר דעם דורכפאַל פון דער צוויניסטישער אַדמיניסטראַציע. מיר ווילן נים קיין קאַלעגיע פון־ציוניסטישע פירער. נאָר א מוטיקע פולשטענדיקע אָר־דענונג".

נאָכ'ן טאָן פון זעלבסט זיכערקייט און בראַוואַדע קאָן מען גלייך דער־קענען, צו וועמען אָט די ווערטער באַלאַנגען. איר מאַכט נים קיין טעות: דאָס זיינען רעוויזיאָניסטישע ווערטער. און זיי זיינען אַרויסגענומען געוואָרן פון אן ארטיקל אין דער לאַנדאָנער רעוויזיאָניסטישער ציטונג "אונזער וועג"

ווי איר זעט, איז פון דער רעוויזיאָניסטישער זייט קיין מניעה נים. פון זייערמוועגן איז די זאָרג פאַר דעם ווער עס זאָל פאַרנעמען דר. ווייצמאַנס פלאַץ נאָר קיין זאָרג נים. דער ענטפער אויף דער פראַגע ליגט אויבנאויף: זשאַבאָטינסקי!

עס קאָן זיין, אז דר איבערוועגנדיקסטע מערהייט פונ'ם קאָנגרעס וועט נים איינשטימען מיט דער דאָזיקער מיינונג . . . אָבער די עטלאַכע רעוויזיאָ־ניסטן ווילן דערפון נים וויסן. — זיי זיינען גרייט איבערצונעמען די פירער־שאַפט.

די קאַשע איז דאָ, און דער אפעטיט איז דאָ אוואַדע. עס פעלט בלויז א לעפל. און כאַפּן מיט די הוילע הענט לאָזט מען נים . . .

אָבער זאָל מען נים לאָזן. — די רעוויזיאָניסטן זיינען זיכער, אז זיי קאָנען פאַרט כאַפּן, און — זיי "קומען צום ציוניסטישן קאָנגרעס צוגעגרייט איבערצונעמען די ציוניסטישע פירערשאַפט".

די לאָנדאָנער פאַרהאַנדלונגען

פון דר. יצחק שפּירא

מיטן אנהויב פון הערבסט, וועלכער הויבט זיך אָן ביי אונז אין דעם זעלבן דאַטום ווען אין די צפון לענדער הויבט זיך אָן דער פרילינג, נעמט ביי אונז שטאַרקער קלאַפּן דער רבק פון געזעל־שאַפטלאַך קולטורעלן לעבן. אין זומער איז יעדער געזעלשאַפטלאַכער אינציאַ־טיוו אַפּהייַנגיק דערפון, ווי וועט מען טרעפן אויף א קילן אָוונט. גראָד האָבן מיר האייאר די לעצטע זומער טעג גע־האַט הייסע, אַפּט ביז 37 גראַד אין שאָטן. ס'איז שווער צו פאַרלאַנגען פון שוויצנדיקע מענשן, זיי זאָלן זיך נאָך היצן וועגן כלל ענינים, פאַרזאַמלונגען, אונטערנעמונגען, בענעפיט־פאַרשטעלונ־גען פאַר ארימע אקטיאָרן, זיינען אָפּ־הייַנגיק דערפון, ווי וועט זיין א קילער אָוונט. וואָרים, אויב נים קיין קילער אָוונט, וועט איר נים פאַרנאַרן אויף קיין פאַרזאַמלונג אָדער פאַרשטעלונג קיין טויבע קאַץ.

די פייערונג פון שלום אש'ם פופּציק יאָריקן יובילעאום, וועלכן עס האָט אראַנ־זשירט דער היגער "ח. ד. נאַמבערג שריי־בער פאַראיין" האָט געהאַט דאָס דאָזיקע מעטראָלאָגישע גלק. ס'איז געווען קיל און אן עולם פון עטלאַכע הונדערט מענער און פרויען, וואָס איז געקומען צו דער פייערונג, האָט באַוויזן ווי פאָפּולער עס איז דאָ דער גרויסער אידישער ראַמאַנס־אן דראַמאַטורג.

אש'ם פאָפּולאַריטעט איז אָבער ווייזט אויס נים געפעלן געוואָרן די היגע אידישע קאָמוניסטן, וועלכע זיינען געקומען שטע־רען די פייערונג, מאַכנדיק א טומל און צעוואַרפנדיק ספּעציעל געדרוקטע אויפ־רופן קעגן אש'ן דעם "פאַשיסטן" און קעגן דעם וועלט פאַשיזם (מיט דער איצ־טיקער ארגענטינער רעגירונג בתוכם) בכ־לל. מען האָט אָבער די קליינע גרופּע באַלד באַרואיקט און די פייערונג איז דורכגע־פירט געוואָרן ביז צום סוף.

דאָס קומען אויף א ליטעראַרישער פיי־ערונג מיט פּאָליטישע מאַניפעסטאַציעס איז אַנ אן אויסדרוק פון דער פּאָליטיש־סאָציאַלער גערוועזיטעט, וועלכע הערשט דאָ ביי א גרויסן טייל פון די ארבעטער מאַסן און פון וועלכע די אידישע ארבע־טער בילדן נים קיין אויסנאַם. דער עקאָ־נאָמישער קריזיס אין לאַנד פאַרקלענערט זיך נים, די ארבעטסלאָזיקייט וואַקסט גרויסע מאַסן ארבעטער וועלכע האָבן גע־וואַרט אויפן אָנהויב פון דעם סעזאָן (ווי למשל די קאָנסעפקציע שניידער פון מע־נער און דאַמען בראַנזשע), זיינען גע־בליבן אָן ארבעט. און די. וואָס באַקומען א ביסל ארבעט ביי די סוחרים, ארבעטן פאַר נידעריקערע פרייזן, ווי די וואָס זיי־נען פאַראיאַרן באַטראַכט געוואָרן פאַר אומדערטרעלאַך. דערצו דער פּאָליטישער דריק פון דער פראַוויזיאָנאַרישער רעגירונג, דער ארעסט פון א סך ארבעטער, די שלי־סונג פון ארבעטער אָרגאַניזאַציעס און די כמעט פולשטענדיקע אָפּשאַפונג פון פאַר־זאַמלונגס רעכט ביי די ארבעטער — אָט שטימונג פון פאַרביטערונג וועט, ווי צו האַלטן די מאַכט אין אָרדענונג איז צו לאָזן זיי געניסן פון די פרוכט פון זייער זיג.

די נייע רעפּובליקאַנישע רעגירונג פון שפאניע האָט געוואָלט זיין צו דעמאָקראַטיש. וואָס איז גוט אין פרידלאַכער צייט, אָבער נים אינ'ם מאָ־מענט פון דער רעוואָלוציע. זי האָט געלאָזט די מאָנאַרכיסטן אָנצופירן פריי זייערע אינטריגעס מיט דער הילף פון דער. נאָך אַלמעכטיקער קירך, שטעלנ־דיק אזוי אין געפאַר איר אייגענע עקזיסטענץ. האָט דאָס פאָלק אָבער געמוזט געפינען אין אויסגאַנג צום אָנגעזאַמלטן צאָרן. און דער אויסברוך איז געקומען

די פראַוויזיאָנעלע רעגירונג איז איצט אליין אפשר אין געפאַר פון אָפּגעשווינקט ווערן. אויב זי וועט זיך נים בויגן פאַר'ן ווילן פונ'ם פאָלק.

* * * * *

די אלטע גאַסן פון די שפאנישע שטעט האָבן געזעען אזעלכע בילדער, ווי מענשן לויפן אין א טויט־שרעק איבער די גאַסן און זוכן א באַהעלטעניש פון אן אויפגערעגטן המון. וואָס דאַרשט נאָך בלוט.

זיי האָבן געזעען א סך שוידערלאַכע בילדער פון פאָגראָמען און מאָרד אָבער די פאָגראָמירטע, געמאַרדעטע און געפייניקטע זיינען געווען אידן און אפיקורסים. אָדער מאַראַנען. און אָנגעפירט מיט די בלוטדאַרשטי־קע המונ'ם זיינען גלחים און מאָנאַכן אין שוואַרצע מאַנטלען.

און היינט לויפן טויזנטער מאָנאַכן און גלחים אין טויט־שרעק פאַר'ן צאָרן פונ'ם פאָלק. און זיי זוכן באַהעלטענישן פון א המון וואָס דאַרשט נאָך זייער בלוט. און זיי וואַרפן פון זיך אַראָפּ די שוואַרצע מאַנטלען און טוען זיך אָן אין צייוולע קליידער. מען זאָל זיי נים דערקאָנען.

אן שטיינער פליען אין די פענסטער פון די קירכן און די קאַטוילישע אינסטיטוציעס. און דער פאָקעל פון אונטערצינדער ווערט צוגעלייגט צו די פעסטונגען פון דער קירכלאכער מאכט. וואָס האָט הונדערטער יאָרן פאָגראָמירט און געברענט מענשלאכע לייבער, קרבנות צו א כלומר־שטדיקן גאָט פון ליבע . . .

ווער עס זייט ווינט, שניידט שטורעמווינט. די שפאנישע קירך האָט כשר פאַרדינט איר גורל.

עס פעלט "א לעפל"

"מיר וועלן קומען צום ציוניסטישן קאָנגרעס צוגעגרייט איבערצוגעבן מען די ציוניסטישע פירערשאַפט. מיר זיינען נים צופרידן מיט דעם אז אַ סאַ־קאַלאָוו זאָל פאַרנעמען ווייצמאַנס פלאַץ, ווייל ער איז אויך פאַראַנטוואָרט־לאַך פאַר דעם דורכפאַל פון דער צוויניסטישער אַדמיניסטראַציע. מיר ווילן נים קיין קאַלעגיע פון־ציוניסטישע פירער. נאָר א מוטיקע פולשטענדיקע אָר־דענונג".

נאָכ'ן טאָן פון זעלבסט זיכערקייט און בראַוואַדע קאָן מען גלייך דער־קענען, צו וועמען אָט די ווערטער באַלאַנגען. איר מאַכט נים קיין טעות: דאָס זיינען רעוויזיאָניסטישע ווערטער. און זיי זיינען אַרויסגענומען געוואָרן פון אן ארטיקל אין דער לאַנדאָנער רעוויזיאָניסטישער ציטונג "אונזער וועג"

ווי איר זעט, איז פון דער רעוויזיאָניסטישער זייט קיין מניעה נים. פון זייערמוועגן איז די זאָרג פאַר דעם ווער עס זאָל פאַרנעמען דר. ווייצמאַנס פלאַץ נאָר קיין זאָרג נים. דער ענטפער אויף דער פראַגע ליגט אויבנאויף: זשאַבאָטינסקי!

עס קאָן זיין, אז דר איבערוועגנדיקסטע מערהייט פונ'ם קאָנגרעס וועט נים איינשטימען מיט דער דאָזיקער מיינונג . . . אָבער די עטלאַכע רעוויזיאָ־ניסטן ווילן דערפון נים וויסן. — זיי זיינען גרייט איבערצונעמען די פירער־שאַפט.

די קאַשע איז דאָ, און דער אפעטיט איז דאָ אוואַדע. עס פעלט בלויז א לעפל. און כאַפּן מיט די הוילע הענט לאָזט מען נים . . .

אָבער זאָל מען נים לאָזן. — די רעוויזיאָניסטן זיינען זיכער, אז זיי קאָנען פאַרט כאַפּן, און — זיי "קומען צום ציוניסטישן קאָנגרעס צוגעגרייט איבערצונעמען די ציוניסטישע פירערשאַפט".

אין לאָנדאָן קומט איצט פאַר דער צווייטער טייל פון די פאַרהאַנדלונגען צווישן די פאַרטרעטער פון דער אידישער אגענטור מיט דער ענגלישער רעגירונג — דער צווייטער טייל פון יענע פאַר־האַנדלונגען, וואָס האָבן זיך פאַר עטלאַ־כע חדשים צוריק פאַרענדיקט מיט מעק־דאָנאַלדס באַקאַנטן בריוו צו דר. חיים ווייצמאַן, און וואָס באַדאַרפן איצט פירן צו א הסכם וועגן דעם צוועלף און א האַלב מיליאָן דאָל. רעגירונגס פלאַן אויף צו פאַר בעסערן דעם אַגריקולטורעלן מצב פון דער ארץ־ישראל'דיקער באַפעלקערונג.

וועגן דעם גאַנצן גאַנג פון די דאָזיקע פאַרהאַנדלונגען זיינען נאָך ביז איצט קיין אפיציעלע ידיעות נים אַרויסגענעבן געוואָרן, אָבער שוין פון דעם, וואָס די צייטונגען ברייננען, מאַהורי הפרגוד, איז צו זעען, אז די פאַרהאַנדלונגען שטויסן זיך אָן אויף א חיבש ביסל חלו־קי־דעות. און וואָס באַשטייען אָדער אין וואָס קענען? ס'קען זיין, אז ס'האַנדלט זיך בלויז וועגן פּראַקטישע דיספּערענען איבער דעם אופן, ווי אזוי די דערמאַנטע געלדער זאָלן פאַרווענדט ווערן, נים טראָ־גענדיק דערביי קיין בראַאַקטער, וואָס ריירט אָן די יסודות פון דער אידישער אויפבוי ארבעט. ס'קאָן אָבער אויך זיין, און דאָס איז אסך וואַרשיינלאַכער, אז ביי איצטיקע פאַרהאַנדלונגען האָט מען זיך ענדלאַך אויף א פּראַקטישן אופן אָנגעשטויסן אויף דעם פּראָבלעם, וואָס הייסט "אידן און ענגלענדער אין ארץ־ישראל"; אויף דער פּנים־אל־פּנים גע־שטעלטער פראַגע, צי אין ענגלאַנד גרייט אקטיוו מיטהעלפן ביי דער פאַרווירקלאַ־כונג פונם ציוניזם לויטן ג י י ס ט פון די איינגעגאַנגענע התחייבות'ן, אָדער צי האָט ענגלאַנד באַשלאָסן, אויסנוצנדיק די קונצן פון סכאַלאַסטיש־יעזואַיטישער וועדטער־אינטערפּרעטאַציע, די אידישע אויפבוי־ארבעט צו שטערן און פאַרקריפּ־לען. און אָט, אינם דירעקטן אָדער אומ־דירעקטן ענטפער, וואָס די פאַרהאַנדלונ־גען וועלן וואַרשיינלאַך אויף ד ע ר פראַגע אַרויסברייננען, באַשטייט אויך זייער ג ר ו י ס ע ו י ב ט י ק י י ט.

מעקדאָנאַלדס בריוו צו דר. חיים ווייצ־מאַן האָט אין זיין צייט אין א גרויסער מאָס צעשטרייט די פאַרביטערטע שטי־מונגען וואָס זיינען אַרויסגערופן געוואָרן דורך סימפּאַטאַנס באַריכט און פאַספילדס ווייסן פּאַפּיר. ס'האָט נאָך אמאָל אויפגע־וואַכט די האָפענונג, אז די בעסערע טיי־לען פון די פירנדיקע כחות אין ענגלאַנד, און צווישן זיי דער רוב פון דער אַר־בעטער־רעגירונג. האַלטן נאָך לעת עתה נים דערביי, אויף א צניעס יעוואַיטיש אופן זיך אַרויסצודרייען פון ענגלאַנדס התחייבות'ן לגבי דעם אידישן פאָלק. מען האָט געוואָלט גלויבן, אז מעקדאָנאַלדס נייע פאַרזיכערונגען זיינען נים געמיינט ווי א ווערטער־שפּיל, וואָס באַצווענקט בלויז צייטווייליק צו באַרואיקן די אויפ־נערענטע אידישע געמיטער, נאָר אז זיי־נען דערקלערונגען באַדייטן אן אויפריכטי־קע פאַרפּליכטונג צו פאַזיטיווע מעשים. די איצטיקע פאַרהאַנדלונגען אין לאָנ־דאָן וועלן דאַרפן קלאָר מאַכן דעם פראַק־טישן ווערט פון מעקדאָנאַלדס פאַרזיכע־רונגען. צו וועט די ענגלישע רעגירונג די דאָזיקע פאַרזיכערונגען באַהאַנדלען פונקט אזוי ווי די באַלפור דעקלאַראַציע און דעם מאַנדאַט, למעשה אָבער זיך ווייטער האַלטן אין די וועגן פון דער ארץ־ישראל'־דיקער אַדמיניסטראַציע און פון פאַספילדס פלענער?

די לאָנדאָנער פאַרהאַנדלונגען האָבן דערפאַר א פיל גרעסערע באַדייטונג אייר־דער די וויכטיקייט פון די פלענער, וואָס ווערן דאָרט באַהאַנדלט — און דערפאַר וועט זיך אויף די אידישע וועלט מיט גרויסער אויפמערקזאַמקייט מוזן צוזאַמענדן סיי צום גאַנג און סיי צו די רעזולטאַטן פון די דאָזיקע פאַרהאַנדלונגען.

*

אין קורצן וועט פאַרקומען דער 17טער ציוניסטישער קאָנגרעס, וועלכער וועט באַדאַרפן מאַכן דעם סך־הכל פון די לעצ־טע צוויי יאָר און באַשטימען די פלענער און וועגן פאַר דער וויטערדיקער אר־בעט. צאַלרייך און קאָמפּליצירט וועלן דאָס מאָל זיין די פראַבלעמען, מיט וועל־כע דער קאָנגרעס וועט זיך מוזן באַ־שעפטיקן. די לאַגע פונם אידישן ישוב אין ארץ־ישראל, דער מצב פון די אין אייראָפּע, די ירידה פון דער ציו־ניסטישער באַוועגונג אין די פאַרשיידענע לענדער, דאָס פראַבלעם פון די אידיש־אראַבישע באַציאָנונגען, אונזער שטעלונג צו ענגלאַנד, ווייצמאַנס רעזיגנאַציע, די באַשטימונג פונם בודזשעט פאַר די פאַר־שיידענע ארבעטס־צעבען און נים צו־לעצט, די אויסוואַל פון א נייער פירער־שאַפט — יעדער פון די דערמאַנטע פונק־טען וועט פאַדערן א גרונטלאַכע אחריות־פולע באַהאַנדלונג.

ס'איז אָבער אויך נים קיין ספק, וועל־כער פון די אויסגערעכנטע פונקטן וועט שטיין אין מיטל־פונקט פון אלע פראַגן. יאָ, וועלכער פון זיי וועט באַשטימען דעם גורל און די ריכטונג פון דער גאַנצער קאָנגרעס ארבעט.

די צענטער־פראַגע, אַרום וועלכער דער גאַנצער קאָנגרעס וועט זיך דרייען, וועט זיין: ווי האַלטן מיר מיט ענגלאַנד? וואָס זיינען די אמת'ע פלענער און כוונות פון דער ענגלישער רעגירונג לגבי אונזער אר־בעט אין ארץ־ישראל; צי זיינען נאָך באַ־רעכטיקט די האַפענונגען, אז אונזער אר־בעט וועט אין ענגלאַנד געפינען א העלפנ־דיקע האַנט, אָדער צי מוזן מיר זיך אַנט־גילטיק צוגעוואוינען צום געראַנק, אז ענגלאַנד איז הויפּטזעכלאַך א נעגאַטיווער און שטענדיקער כוח.

דער איצטיקער קאָנגרעס וועט דערפאַר זיין איינער פון די וויכטיקסטע אין דער געשיכטע פונם ציוניזם. יאָרן לאַנג האָט מען די דאָזיקע פראַגע אָפּגעשטופּט און פאַרלעגט, יאָרן לאַנג האָט מען פשוט מורא געהאַט, זיך נעענטער צו איר צו־ריקן. איצט אָבער איז מער קיין אויס־וועג נים. איצט שוועבט